

GLOBALNY KODEKS ETYKI W TURYSTYCE

My, członkowie Światowej Organizacji Turystyki (WTO), przedstawiciele światowego przemysłu turystycznego, delegaci Państw, terytoriów, przedsiębiorstw, instytucji i organizacji, zebrani na Zgromadzeniu Ogólnym w Santiago, Chile, 1 października 1999 r.,

Potwierdzając cele określone w artykule 3 Statutu Światowej Organizacji Turystyki oraz świadomi „decydującej i głównej” roli tej organizacji, przyznanej przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych, w promowaniu i rozwijaniu turystyki, a przez to w sprzyjaniu rozwojowi gospodarczemu, porozumieniu międzynarodowemu, pokojowi, dobrobytowi oraz powszechnemu poszanowaniu i przestrzeganiu praw człowieka i podstawowych wolności wszystkich ludzi, niezależnie od rasy, płci, języka czy religii;

Głęboko wierząc, że turystyka stanowi żywołą siłę w służbie pokoju oraz że sprzyja przyjaźni i porozumieniu między narodami świata dzięki zapewnieniu możliwości bezpośrednich, spontanicznych i równoprawnych kontaktów mężczyzn i kobiet o odmiennych kulturach i stylach życia;

Włączając się w uzasadnione dążenia do trwałego pogodzenia ochrony środowiska naturalnego, rozwoju gospodarczego i walki z ubóstwem, sformułowane przez Narody Zjednoczone na Szczycie Ziemi w 1992 r. w Rio de Janeiro i wyrażone w uchwalonym wówczas programie działań – Agenda 21;

Biorąc pod uwagę szybki i stały, tak w przeszłości jak i w przewidywalnej przyszłości, rozwój turystyki wypoczynkowej, biznesowej, kulturowej, pielgrzymkowej i zdrowotnej oraz jej wpływ, zarówno pozytywny, jak i negatywny, na środowisko, gospodarkę i społeczeństwo krajów nie tylko wysyłających, ale również przyjmujących turystów, społeczności lokalne i rdzenną ludność oraz na stosunki międzynarodowe i handel;

Mając na celu promowanie odpowiedzialnej, zrównoważonej i ogólnie dostępnej turystyki w ramach powszechnego prawa do wypoczynku i podróżowania, przy poszanowaniu wyborów społeczeństw wszystkich narodów w tym zakresie;

Będąc jednocześnie przekonani, że światowy przemysł turystyczny w całości ma wiele do zyskania poprzez działanie w środowisku sprzyjającym gospodarce rynkowej, indywidualnej przedsiębiorczości i wolnemu handlowi, a także poprzez działania mające na celu podnoszenie dobrobytu i zwiększanie zatrudnienia;

W głębokim przekonaniu, że odpowiedzialna i zrównoważona turystyka, pod warunkiem przestrzegania określonych zasad i przepisów, daje się w pełni pogodzić z rosnącą liberalizacją warunków handlu usługami, w jakich działają przedsiębiorstwa z tego sektora, oraz że możliwe jest pogodzenie w ramach sektora turystycznego gospodarki z ekologią, ochroną środowiska z rozwojem oraz otwarciem na handel międzynarodowy z ochroną tożsamości społecznej i kulturowej;

Mając na uwadze, że przy takim podejściu wszyscy uczestnicy rozwoju turystyki, a więc władze krajowe, regionalne i lokalne, przedsiębiorstwa, stowarzyszenia, pracownicy, organizacje pozarządowe i inne jednostki organizacyjne branży turystycznej, a także środki masowego przekazu, społeczności lokalne goszczące turystów, jak i sami turyści, odgrywają różne, ale współzależne role w indywidualnym i społecznym rozwoju turystyki, oraz że do osiągnięcia tego celu przyczyni się zdefiniowanie ich praw i obowiązków;

W trosce o wspieranie prawdziwego partnerstwa pomiędzy publicznymi i prywatnymi uczestnikami rozwoju turystyki, zgodnie z celami realizowanymi przez samą Światową Organizację Turystyki od czasu uchwalenia przez Zgromadzenie Ogólne w 1997 r. w Istambule rezolucji 364 (XII), oraz licząc na podobny rozwój partnerstwa i współpracy prowadzony w sposób otwarty i zrównoważony między krajami przyjmującymi i wysyłającymi turystów oraz przez działający na ich terytoriach przemysł turystyczny;

Uznając za nadal aktualne Deklarację Manilską o turystyce światowej z 1980 r. i o społecznym oddziaływaniu turystyki z 1997 r., jak również Turystyczną Kartę Praw i Kodeks Turysty, uchwalone w Sofii w 1985 r. pod auspicjami WTO;

Wyrażając przekonanie, że dokumenty te winny być uzupełnione przez zestaw zasad wzajemnie ze sobą powiązanych w ich interpretacji i stosowaniu, które powinny kierować postępowaniem uczestników rozwoju turystyki od początku XXI wieku;

Wykorzystując, dla potrzeb tego dokumentu, określenia i definicje odnoszące się do podróżowania, takie jak „odwiedzający”, „turysta” i „turystyka”, które zostały przyjęte podczas międzynarodowej konferencji odbywającej się w Ottawie w dniach od 24 do 28 czerwca 1991 r. i zatwierdzone przez Komisję ds. statystyki ONZ podczas jej XVII sesji;

Odwołując się do zapisów:

- Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 10 grudnia 1948 r.;
- Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 16 grudnia 1966 r.;
- Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 16 grudnia 1966 r.;
- Konwencji Warszawskiej w sprawie międzynarodowych przewozów lotniczych z 12 października 1929 r.;
- Konwencji Chicagowskiej o międzynarodowym lotnictwie cywilnym z 7 grudnia 1944 r. oraz konwencji z Tokio, Hagi i Montrealu uchwalonych w odniesieniu do tych konwencji;
- Konwencji w sprawie uproszczeń postępowania celnego w turystyce z 4 lipca 1954 wraz z Protokołem;
- Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 23 listopada 1972 r.;
- Deklaracji Manilskiej o turystyce światowej z 10 października 1980 r.;
- Rezolucji przyjętej podczas VI Zgromadzenia Ogólnego WTO w Sofii 26 września 1985 w sprawie Turystycznej Karty Praw i Kodeksu Turysty;
- Konwencji Praw Dziecka z 26 stycznia 1990 r.;
- Rezolucji przyjętej podczas IX Zgromadzenia Ogólnego WTO w Buenos Aires dotyczącej, w szczególności, ułatwień w podróżowaniu oraz bezpieczeństwa i ochrony turystów z 4 października 1991 r.;
- Deklaracji z Rio w sprawie środowiska naturalnego i rozwoju z 13 czerwca 1992 r.;
- Układu ogólnego w sprawie handlu usługami z 15 kwietnia 1994 r.;
- Konwencji w sprawie biosfery z 6 stycznia 1995 r.;
- Rezolucji przyjętej podczas XI Zgromadzenia Ogólnego WTO w Kairze w dniu 22 października 1995 r. w sprawie zapobiegania zorganizowanej turystyce seksualnej;
- Deklaracji Sztokholmskiej z 28 sierpnia 1996 r. w sprawie zwalczania komercyjnego seksualnego wykorzystywania dzieci;

- Deklaracji Manilskiej o społecznym oddziaływaniu turystyki z 22 maja 1997 r.;
- Konwencji i rekomendacji przyjętych przez Międzynarodową Organizację Pracy w zakresie umów zbiorowych, zapobieganiu pracy przymusowej i pracy dzieci, obrony praw rdzennej ludności, zapewnieniu jednakowych praw i przeciwdziałania dyskryminacji w miejscu pracy;

potwierdzamy prawo do turystyki i swobody przemieszczania się w celach turystycznych,

wyrażamy wspólną wolę wspierania światowego, równoprawnego, odpowiedzialnego i trwałego porządku turystycznego, z korzyścią dla wszystkich części społeczeństwa, w ramach otwartej i konkurencyjnej rynkowej gospodarki światowej,

i w tym celu uroczymy uchwalamy Globalny Kodeks Etyki w Turystyce.

Artykuł 1

Udział turystyki w pogłębianiu wzajemnego zrozumienia i szacunku pomiędzy narodami i społeczeństwami

1. Zrozumienie i krzewienie ogólnoludzkich wartości etycznych w duchu tolerancji i poszanowania dla różnorodnych wierzeń religijnych, postaw moralnych i poglądów filozoficznych, to zarówno podstawa, jak i rezultat odpowiedzialnej turystyki. Uczestnicy rozwoju turystyki i sami turyści winni brać pod uwagę odrębne tradycje oraz obyczaje społeczne i kulturowe innych narodów, w tym również mniejszości i rdzennej ludności oraz szanować ich godność;
2. Działalność turystyczna powinna być prowadzona w harmonii ze specyfiką i tradycjami regionów i krajów przyjmujących oraz przy poszanowaniu miejscowych praw, zachowań i zwyczajów;
3. Zarówno społeczności przyjmujące turystów, jak i miejscowi przedstawiciele branży turystycznej powinni zaznajamiać się z szacunkiem odnosząc się do odwiedzających ich turystów, a także poznawać styl ich życia, upodobania i oczekiwania. Poprawie poziomu przyjmowania turystów służy odpowiednie szkolenie i przygotowanie zawodowe kadry turystycznej;
4. Zadaniem odpowiednich władz jest zapewnienie bezpieczeństwa turystom i osobom odwiedzającym oraz ich mieniu. Ze szczególną uwagą należy podchodzić do bezpieczeństwa turystów zagranicznych, którzy są szczególnie narażeni na wszelkiego rodzaju niebezpieczeństwa. Władze winny zapewnić im łatwy dostęp do informacji, ochronę, bezpieczeństwo, ubezpieczenie oraz pomoc w razie potrzeby. Każdy atak, napaść, porwanie lub groźby skierowane wobec turystów lub pracowników branży turystycznej, a także umyślne niszczenie obiektów turystycznych, dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego winny być bezwzględnie ścigane i karane zgodnie z odpowiednim ustawodawstwem krajowym;
5. W trakcie podróżowania turyści i osoby odwiedzające nie mogą popełniać czynów uznawanych przez prawo kraju, w którym przebywają, za przestępstwo lub wykroczenie. Winni oni unikać wszelkich zachowań traktowanych przez miejscową ludność za szokujące lub obraźliwe, lub też mogących spowodować szkodę w środowisku miejscowym. Nie mogą też handlować narkotykami, bronią, antykami, chronionymi gatunkami roślin lub zwierząt oraz produktami i substancjami, które są niebezpieczne lub handel którymi jest zabroniony przez miejscowe prawo;

6. Turyści i osoby odwiedzające powinni zapoznać się jeszcze przed wyjazdem z podstawowymi informacjami o kraju, który zamierzają odwiedzić. Muszą też być świadomi zagrożeń dla swojego zdrowia i bezpieczeństwa podczas wyjazdu ze stałego miejsca zamieszkania oraz zachowywać się w sposób, który może zminimalizować to ryzyko.

Artykuł 2

Turystyka jako narzędzie indywidualnej i zbiorowej samorealizacji

1. Turystyka, jako działalność najczęściej utożsamiana z odpoczynkiem, relaksem, sportem, obcowaniem z kulturą i przyrodą, winna być planowana i organizowana jako uprzywilejowany środek indywidualnej i zbiorowej samorealizacji. Turystyka realizowana we właściwy sposób staje się niezastąpionym elementem samokształcenia, budowania wzajemnej tolerancji i poznawania różnic pomiędzy narodami i kulturami;
2. Działalność turystyczna winna przestrzegać równości kobiet i mężczyzn, zapewniać poszanowanie praw człowieka, w szczególności zaś chronić te odnoszące się do najsłabszych grup, a więc dzieci, osób starszych, niepełnosprawnych, mniejszości etnicznych, rdzennej ludności;
3. Wykorzystywanie innych ludzi w jakikolwiek sposób, a w szczególności seksualny, w tym zwłaszcza dzieci, stoi w sprzeczności z podstawowymi celami turystyki i jest jej zaprzeczeniem. W związku z powyższym takie działanie powinno być, zgodnie z prawem międzynarodowym, zdecydowanie zwalczane przez wszystkie zainteresowane państwa i bezwzględnie karane w ramach ustawodawstwa zarówno kraju odwiedzanego, jak i kraju sprawcy, nawet jeśli zostało dokonane za granicą;
4. Podróżowanie w celach religijnych, zdrowotnych, edukacyjnych, kulturalnych oraz wymiany językowe stanowią szczególnie korzystne formy turystyki, zasługujące na poparcie;
5. Godnym wsparcia jest włączanie do programów edukacyjnych treści dotyczących wartości związanych z wymianą turystyczną oraz z wynikającymi z niej korzyściami gospodarczymi, społecznymi i kulturalnymi, jak również zagadnień obejmujących różnego rodzaju zagrożenia.

Artykuł 3

Turystyka jako czynnik zrównoważonego rozwoju

1. Wszyscy uczestnicy rozwoju turystyki winni chronić środowisko i zasoby naturalne, by zapewnić znaczny, trwały i zrównoważony rozwój gospodarczy sprawiedliwie zaspakajający potrzeby i aspiracje obecnych oraz przyszłych pokoleń;
2. Władze państwowe, regionalne i lokalne winny traktować jako pierwszoplanowe, a także odpowiednio je wspomagać, wszelkie formy rozwoju turystyki, które prowadzą do oszczędzania rzadkich i cennych zasobów, w tym zwłaszcza wody i energii, oraz ograniczenia produkcji odpadów;
3. Należy dążyć do odpowiedniego rozłożenia w czasie i przestrzeni napływu turystów i innych osób odwiedzających, zwłaszcza korzystających z płatnych urlopów i wakacji szkolnych, oraz dążyć do bardziej zrównoważonego ich napływu, tak aby ograniczyć presję działalności turystycznej na

środowisko naturalne, a równocześnie zwiększyć jej korzystne oddziaływanie na przemysł turystyczny i miejscową gospodarkę;

4. Tworzenie bazy turystycznej oraz programowanie działalności turystycznej powinny uwzględniać ochronę dziedzictwa naturalnego składającego się z ekosystemów i biologicznej różnorodności, w tym zachowanie zagrożonych gatunków fauny i flory. Uczestnicy rozwoju turystyki, a zwłaszcza kadry turystyczne, nie powinni występować przeciwko wprowadzaniu ograniczeń ich działalności w najbardziej zagrożonych miejscach, takich jak pustynie, rejonny polarne i wysokogórskie, strefy nadbrzeżne, lasy tropikalne czy moczary, lecz popierać tworzenie rezerwatów i obszarów chronionych;
2. Turystykę przyrodniczą i ekoturystykę uznaje się za formy turystyki nadające jej szczególny walor i wzbogacające jej treść pod warunkiem, że podczas praktykowania tych form turystyki będą respektowane dziedzictwo naturalne i interesy miejscowej ludności oraz że będą odpowiednio uwzględniane możliwości recepcyjne danych obszarów.

Artykuł 4

Turystyka – użytkownikiem, ale i beneficjentem dziedzictwa kulturowego ludzkości

1. Zasoby turystyczne są częścią wspólnego dziedzictwa ludzkości. Społeczności zamieszkujące tereny, na których one się znajdują, mają wobec nich szczególne prawa i obowiązki;
2. Polityka i działalność turystyczna powinny być prowadzone z poszanowaniem dziedzictwa artystycznego, archeologicznego i kulturowego, tak aby zostało ono zachowane i mogło być przekazane przyszłemu pokoleniom. Ze szczególną troską należy odnosić się do ochrony i konserwacji zabytków, świątyń i muzeów, jak również innych miejsc o walorach archeologicznych i historycznych, które powinny być szeroko udostępniane turystom. Należy umożliwiać i popierać dostęp do dóbr kultury i zabytków znajdujących się w rękach prywatnych z poszanowaniem praw właścicieli, jak również do miejsc kultu religijnego, o ile nie spowoduje to naruszenia wymogów kultu;
3. Dochody uzyskiwane z opłat za wstęp do zwiedzanych miejsc i zabytków powinny być, przynajmniej częściowo, wykorzystane na ich utrzymanie, ochronę oraz poprawę ich stanu;
4. Działalność turystyczna powinna być organizowana w sposób umożliwiający przetrwanie i rozkwit tradycyjnych wytworów kulturowych, rękodzieła i sztuki ludowej, nie zaś prowadzić do zubożenia ich różnorodności i do ich standaryzacji.

Artykuł 5

Turystyka jako działalność przynosząca korzyści krajom i społecznościom przyjmującym turystów

1. Społeczności lokalne winny być zaangażowane w działalność turystyczną i mieć swój odpowiedni udział w wynikających z niej korzyściach gospodarczych, społecznych i kulturalnych, a szczególnie z tworzenia miejsc pracy związanych bezpośrednio lub pośrednio z tą działalnością;
2. Polityka turystyczna winna być realizowana w taki sposób, by przyczyniać się do poprawy poziomu życia ludności w obszarach odwiedzanych przez turystów oraz do zaspokajania jej własnych potrzeb. W planowaniu urbanistycznym i architektonicznym

oraz przy eksploatacji ośrodków turystycznych i obiektów noclegowych należy zmierzać do ich jak najlepszej integracji z lokalną strukturą gospodarczą i społeczną. W przypadku występowania podobnych kwalifikacji zawodowych należy poszukiwać możliwości zatrudniania w pierwszej kolejności miejscowej siły roboczej;

3. Szczególną uwagę należy zwrócić na specyficzne problemy terenów nadbrzeżnych oraz wysp, a także gospodarczo słabych rejonów wiejskich i górskich, dla których turystyka stanowi często jedną z niewielu możliwości rozwoju z uwagi na upadek tradycyjnej działalności gospodarczej;
4. Branża turystyczna, a zwłaszcza inwestorzy, kierując się obowiązującymi przepisami, powinni badać wpływ swoich przedsięwzięć gospodarczych na otoczenie i środowisko naturalne. Powinni oni również, w sposób maksymalnie jasny i obiektywny, informować o swoich przyszłych planach i możliwych do przewidzenia skutkach ich działań oraz prowadzić dialog na ten temat z zainteresowaną społecznością.

Artykuł 6

Obowiązki uczestników rozwoju turystyki

1. Turystycy muszą uzyskiwać od fachowców z dziedziny turystyki rzetelną i obiektywną informację o miejscach, do których się udają, warunkach podróżowania, zakwaterowania i pobytu. Warunki umów z klientami powinny być całkowicie przejrzyste w kwestiach dotyczących przedmiotu, ceny i jakości usług, które mają być zapewnione, oraz finansowej rekompensaty w przypadku jednostronnego naruszenia przez siebie warunków umów;
2. Fachowcy z dziedziny turystyki powinni zapewnić swoim klientom, w zakresie od siebie zależnym i we współpracy z odpowiednimi władzami, bezpieczeństwo, ochronę zdrowia oraz zapobiegać nieszczęśliwym wypadkom i zatruciom pokarmowym. Powinni zadbać o odpowiednie formy ubezpieczenia i udzielania pomocy w nagłych wypadkach, przyjąć na siebie zobowiązanie ponoszenia konsekwencji, zgodnie z uregulowaniami ich ustawodawstwa krajowego, wypłacać odpowiednie rekompensaty w przypadku, gdy zostały przez nich naruszone zobowiązania wynikające z umów;
3. Fachowcy z dziedziny turystyki, w zakresie od siebie zależnym, winni tworzyć warunki do zaspokajania kulturowych i duchowych potrzeb turystów oraz umożliwiać im odbywanie praktyk religijnych podczas podróży;
4. Władze krajów wysyłających i goszczących turystów, we współpracy z fachowcami z dziedziny turystyki i ich stowarzyszeniami, winny wprowadzić odpowiednie mechanizmy umożliwiające powrót turystów do swojego kraju w przypadku, gdy nie może tego zapewnić podmiot organizujący wyjazdy;
5. Administracja rządowa ma prawo, a nawet obowiązek, zwłaszcza w sytuacjach kryzysowych, do informowania swoich obywateli o trudnościach, a także niebezpieczeństwach, na jakie mogą być narażeni w trakcie podróży zagranicznych. Nie powinna tego jednak czynić w sposób nierzetelny lub przesadny, naruszając interesy krajów przyjmujących turystów i swoich własnych organizatorów tych podróży. Treść przekazywanych turystom ostrzeżeń winna być wcześniej przedyskutowana z władzami krajów docelowych, których ostrzeżenia te dotyczą oraz z zainteresowaną branżą turystyczną. Sformułowane zalecenia powinny być adekwatne do wagi istniejącej sytuacji i ograniczone ściśle do obszaru na

którym powstało niebezpieczeństwo. Powinny one być odpowiednio zmodyfikowane lub wycofane, jak tylko sytuacja na to pozwoli;

6. Prasa, a zwłaszcza specjalistyczne wydawnictwa turystyczne oraz inne środki masowego przekazu, w tym również najnowsze środki komunikacji elektronicznej, winny dostarczać rzetelnych i wyważonych informacji o wydarzeniach i sytuacjach, jakie mogą mieć wpływ na ruch turystyczny. Konsumenci usług turystycznych winni mieć zapewnioną dokładną i wiarygodną informację. W tym celu należy również rozwijać i wykorzystywać najnowsze techniki przeznaczane dla komunikacji i handlu elektronicznego. W żaden sposób nie mogą być one, tak samo jak prasa i inne media, wykorzystywane do propagowania turystyki seksualnej.

Artykuł 7

Prawo do turystyki

1. Ludzie na całym świecie mają jednakowe prawo do bezpośredniego i osobistego odkrywania i cieszenia się z bogactw naszej planety. Coraz szersze uczestnictwo w turystyce krajowej i zagranicznej należy postrzegać jako jeden z najlepszych sposobów wykorzystywania stale zwiększającego się czasu wolnego, toteż nie należy stawiać przeszkód na drodze tego uczestnictwa;
2. Powszechne prawo do turystyki należy uważać za bezpośrednią pochodną prawa do wypoczynku i czasu wolnego, w tym prawa do racjonalnego ograniczania godzin pracy i okresowych płatnych urlopów, tak jak to zostało zagwarantowane w artykule 24 Powszechnej deklaracji praw człowieka i artykule 7d Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych;
3. Turystyka socjalna, zwłaszcza grupowa, ułatwiająca szeroki dostęp do wypoczynku, podróży i wakacji winna być rozwijana z pomocą władz publicznych;
4. Należy popierać i ułatwiać turystykę rodzinną, młodzieżową, studencką oraz dla osób starszych i niepełnosprawnych.

Artykuł 8

Swoboda ruchu turystycznego

1. Przy poszanowaniu prawa międzynarodowego i krajowego ustawodawstwa, turyści i inne osoby odwiedzające powinni dysponować swobodą poruszania się w obrębie danego kraju oraz podróżowania z jednego państwa do drugiego, zgodnie z artykułem 13 Powszechnej deklaracji praw człowieka. Powinni mieć dostęp do obszarów tranzytu i pobytu oraz do miejscowości turystycznych i obiektów kulturalnych bez zbędnych formalności i bez dyskryminacji;
2. Turyści i inne osoby odwiedzające powinni mieć możliwość korzystania ze wszystkich dostępnych środków komunikacji, zarówno wewnętrznej, jak i międzynarodowej. Powinni mieć zapewniony szybki i łatwy dostęp do miejscowych władz administracyjnych, sądowych i służby zdrowia, jak również możliwość swobodnego kontaktowania się ze służbą konsularną swojego kraju zgodnie z obowiązującymi konwencjami dyplomatycznymi;
3. Turyści i inne osoby odwiedzające powinni korzystać z tych samych praw co miejscowi obywatele w zakresie ochrony danych osobowych i innych informacji ich dotyczących,

zwłaszcza w sytuacji, gdy są one przechowywane w formie elektronicznej;

4. Procedury administracyjne związane z przekraczaniem granicy należące do kompetencji Państw lub też wynikające z umów międzynarodowych, takie jak formalności wizowe, celne lub zdrowotne, powinny być dostosowane do możliwie najłatwiejszych form zapewniających maksymalną swobodę podróżowania i dostęp jak największej liczby osób do turystyki międzynarodowej. Na poparcie zasługują porozumienia zawierane przez grupy państw w celu zharmonizowania i ułatwienia tych procedur. Stopniowo usuwane lub modyfikowane być powinny specjalne podatki i obciążenia nakładane na przemysł turystyczny, które mają wpływ na jego konkurencyjność;
5. Podróźni, o ile pozwala na to sytuacja ekonomiczna krajów z których pochodzą, powinni mieć możliwość dostępu do walut wymienialnych niezbędnych na czas podróży.

Artykuł 9

Prawa pracowników i przedsiębiorców branży turystycznej

1. Podstawowe prawa pracowników przemysłu turystycznego i dziedzin pokrewnych, zarówno etatowych, jak i osób prowadzących działalność na własny rachunek, powinny być zagwarantowane i kontrolowane ze szczególną troską przez władze państwowe i lokalne zarówno krajów pochodzenia turystów, jak i krajów przeznaczenia, przy uwzględnieniu uwarunkowań wynikających z sezonowości ich pracy, globalnego zasięgu branży turystycznej i potrzeby elastycznego dostosowywania się do zmieniających się warunków związanych z charakterem wykonywanej pracy;
2. Pracownicy przemysłu turystycznego i dziedzin pokrewnych, zarówno etatowi, jak i osoby prowadzące działalność na własny rachunek, mają prawo i obowiązek odbywania szkoleń wstępnych i podnoszących kwalifikacje. Powinny być im zagwarantowane odpowiednie osłony socjalne, zaś niebezpieczeństwo utraty pracy powinno być w miarę możliwości ograniczone. Specjalny status należy zapewnić pracownikom sezonowym, zwłaszcza w zakresie opieki społecznej;
3. Wszystkie osoby fizyczne i prawne, o ile wykazują posiadanie odpowiednich umiejętności i kwalifikacji, powinny mieć prawo do rozwijania działalności zawodowej w dziedzinie turystyki w ramach istniejącego ustawodawstwa krajowego. Przedsiębiorcy i inwestorzy, zwłaszcza prowadzący działalność w zakresie małych i średnich przedsiębiorstw, winni mieć swobodny dostęp do sektora turystycznego bez zbędnych ograniczeń prawnych i administracyjnych;
4. Wymiana doświadczeń realizowana z udziałem kadry kierowniczej i pracowników, zarówno etatowych, jak i nieetatowych, z różnych krajów, sprzyja rozwojowi światowego przemysłu turystycznego. Tego rodzaju działania powinny być prowadzone w możliwie najszerszym zakresie, o ile są zgodne z ustawodawstwem krajowym i międzynarodowymi konwencjami;
5. Stanowiąc niezbędny czynnik solidarności w rozwoju i dynamicznego wzrostu wymiany międzynarodowej, ponadnarodowe przedsiębiorstwa turystyczne nie powinny wykorzystywać swej dominującej pozycji na rynku. Unikać one muszą sztucznego narzucania społecznościom przyjmującym turystów obcych im wzorców kulturalnych i społecznych. W zamian za możliwości swobodnego inwestowania i prowadzenia

handlu, do czego powinny mieć pełne prawo, winny one angażować się w rozwój lokalnej gospodarki, powstrzymując się jednocześnie od zbytniego transferu osiągniętych zysków i nadmiernego importu, gdyż obniża to ich wkład w rozwój gospodarki, w ramach której działają;

6. Partnerstwo i ustanowienie zrównoważonych relacji pomiędzy przedsiębiorstwami z krajów wysyłających i przyjmujących turystów przyczyniają się do trwałego rozwoju turystyki i sprawiedliwego podziału korzyści wynikających z tego rozwoju.

Artykuł 10

Wprowadzanie zasad Globalnego Kodeksu Etyki w Turystyce

1. Wszyscy uczestnicy rozwoju turystyki, reprezentujący zarówno sektor publiczny jak i prywatny, powinni współdziałać we

wprowadzaniu niniejszych zasad oraz kontrolowaniu ich właściwego stosowania;

2. Uczestnicy rozwoju turystyki powinni uznać wiodącą rolę instytucji międzynarodowych, przede wszystkim Światowej Organizacji Turystyki oraz kompetentnych organizacji pozarządowych, zajmujących się rozwojem i promocją turystyki, ochroną praw człowieka, środowiska naturalnego i zdrowia, przy poszanowaniu ogólnych zasad prawa międzynarodowego;
3. Wspomniane podmioty winny wyrazić swoją gotowość do przedkładania w celu osiągnięcia ugody wszelkich sporów dotyczących stosowania lub interpretacji Globalnego Kodeksu Etyki w Turystyce do bezstronnego organu, występującego jako osoba trzecia, zwanego Światowym Komitetem ds. Etyki w Turystyce.